

זו שאין לנקוב בשמה

מאת הלן ג'ויס, עיתונאית בריטית. הופיע במקור בקווילט.

אני כותבת ספר על אידיאולוגיית המגדר (אם אזדרז, הוא יופיע באמצע השנה הבאה)*. במקרה, בשבוע שעבר עבדתי על הקטע שבו את מסבירה שבחוגים רבים באקדמיה ובשמאל, נהיה מקובל שכמעט בלתי אפשרי להגדיר את המילה "אישה". אני אף ארחיק לכת ואומר: בחוגים אלו המילה הופכת במהירות לטאבו. ואז ג'ק. רולינג שיתפה מאמר בטוויטר בכותרת "יוצרים עולם שוויוני יותר אחרי הקורונה לאנשים עם מחזור". המאמר הזה דחף את הסופרת המפורסמת בעולם לנקודת שבירה. "אנשים שמקבלים מחזור. אני בטוחה שהיה פעם שם לאנשים אלו" היא צייצה. "מישהי יכולה לעזור לי? נשמים? משיים? ננשים?" (בתרגום חופשי).

הציוץ גרר ים של תגובות, רבות מהן מכחישות בזעם שהמילה "אישה" הפכה לטאבו. אז חשבתי שכדאי שאאסוף ראיות. ב-16 ביוני 2020 ביקשתי מעוקביי בטוויטר לשתף את ה(לא)-הגדרות הטובות ביותר שהן ראו אי פעם למילה "אישה". להלן התוצאות, מלוות בפרשנות שלי (יש עוד באתר שלי).

"עבורי, אישה היא מי שמרגישה שהיא אישה" (סאלי היינס, פרופסורית בריטית לסוציולוגיה).

לא ניתן להגדיר משהו בעזרת עצמו. זו שגיאה בסיסית ביותר. כל העניין הוא להסביר מהי המילה "אישה", ולא ניתן להגדיר מילה בעזרת עצמה (אם אינכם רואים מה הבעייה, זה בגלל שאתם יודעים מהי אישה, ואתם מכניסים במרומז להגדרה שלכם "אישה במובן החברתי של המילה" בלי לשים לב. נסו את זה "סקוואם הוא מישהו שמרגיש כמו סקוואם". אם קודם לא היה לכם מושג מהו סקוואם, האם אתם יודעים עכשיו?

"אדם בוגר המזדהה כנקבה" (משתמש טוויטר אנונימי).

מגיע למשתמש בונוס על התחכמות, אני מניחה. השימוש ב"נקבה" במקום "אישה" הוא בבירור ניסיון לעקוף את ההגדרה המעגלית. הבעייה היא שאי אפשר להזדהות כ"נקבה". זו מילה עם הגדרה אובייקטיבית עם משמעות ביולוגית, והרוב המכריע של היצורים שהיא מתייחסת אליהם אינם יכולים להזדהות כשום דבר. המשמעות היא "קטגוריית המין המסוגלת לייצר גמטות גדולות", ובכך היא מתייחסת לטווסות (לא לטווסים), ביצים של דגים (לא תאי זרע של דגים), כיס הקנגורו (רק הנקבות נושאות גורים), העלי של הפרח (תאי הרבייה הנקביים, בניגוד לאבקן שהוא תא הרבייה הזכרי) ועוד.

"כל מי שמזדהה כאישה" (האקדמיה האוסטרלית למדעים)

זו אותה בעייה כמו קודם, פרט לכך שיש כאן ניסיון לכאילו-אובייקטיביות בשימוש ב"מזדהה" במקום "מרגישה". שימו לב שזו הצהרה של אקדמיה למדעים, שמהם הייתי מצפה לדעת יותר.

מי ש"חווה את הנורמות המשויכות לנשים בהקשר החברתי הרלוונטי לגביה" (קתרין ג'נקינס, פילוסופית בריטית).

אני מניחה שלג'נקינס יש איזה מושג כללי מהי אישה – נקבת אנוש בוגרת – והיא רוצה לכלול אנשים אחרים המרגישים שהנורמות החלות על התנהגות נשים חלות גם עליהן. אבל מה עם נשים שאינן חשות שהנורמות האלה "רלוונטיות" לגביהן? ואיך בדיוק מישהו מאיתנו יכול לדעת האם מישהו חווה את הנורמות האלה כרלוונטי לגביהן? זה סובייקטיבי לחלוטין.

"אנשים שרוצים להיות מוגדרים ככאלה. אני חושב שאנשים צריכים להיות מי שהם רוצים להיות" (ג'ון ניקולסון, חבר פרלמנט בריטי).

הכוונה כאן היא להיות "מכיל", אבל הגדרות מכילות מפספסות את הנקודה. הצורה שבה מגדירים מושג היא לקבוע קריטריונים שעל פיהם ניתן להבחין בין דברים שעונים על ההגדרה ובין אלו שלא. מספר ראשוני, לדוגמה, מוגדר כ"מספר המתחלק רק בעצמו וב-1". ההגדרה הזו אינה כוללת מספרים רבים: למשל שש (2 כפול 3) או 71,417,010 (12,785 כפול 5,586). זו לא אשמתם של המספרים האלה ואין הכוונה שהם לא מספרים נחמדים. הם פשוט לא ראשוניים.

“מושג המגדיר באופן שימושי את התסבוכת של נשיות ומעמד חברתי שאינו קשור לביולוגיה – לא כזהות, אלא כשם לקהילה דמיונית המכבדת את הנקבה, מביאות לידי ביטוי את הנשיות וחוצה את גבולותיה של החברה הסקסיסטית” (סוזן סטרייקר, טרנסית אמריקאית בכתבה למגזין “טיים”)

הגדרה זו מתחילה בסטריאוטיפים (“נשיות”) ואז מידרדרת לסלט של מילים. מה קשור “מעמד חברתי” לנושא הזה? האם מישהי יכולה להיות יותר מדי מהודרת או עוצמתית מכדי להיות אישה? או שמא זה אומר משהו אחר? למה קהילת הנשים “דמיונית”? מי “מכבד את הנקבה” – האישה שאותה אנו מנסות להגדיר או משהו אחר? מה קורה אם מי שאמור לכבד לא מכבד? אם “נשים” הן אלו ש”מביאות לידי ביטוי את הנשיות”, מה לגבי נשים שאינן נשיות כלל?

“אנשים רבים מזדהים כנשים. עם זאת, המשמעות של זה משתנה ותלויה בשאר תכונותיהן המצטלבות. חשוב לא להניח, לדוגמה, שלהיות אישה בהכרח מחייב שישנה יכולת ללדת ילדים, או את קיומם של שני כרומוזומי X, או שדיים. היות אישה בהקשר התרבותי הבריטי משמעותו לעיתים קרובות ציות לנורמות חברתיות של נשיות, למשל – להיות מטפלת, אכפתית, חברתית, רגשנית, פגיעה ועסוקה בהופעה חיצונית. אבל עם זאת, כמובן שלא כל הנשים מציינות כלל אותן נורמות. למשל, כמה נשים מגוונות נירולוגית (על הספקטרום האוטוטיסטי/אספרגר/הפרעת קשב וריכוז) עלולות להתקשות בהבעת רגשות, או במצבים חברתיים. בכמה הקשרים של מעמד הפועלים בצפון בריטניה, נשיות מקושרת לכוח ואגרסיביות. כמו תמיד, הבנה הצטלבותית היא חיונית ועלינו להיות מודעים לכך שמה שנחשב לביטוי האולטימטיבי של נשיות מבחינה תרבותית הוא אישה לבנה, ממעמד הביניים, צעירה, לא-נכה, הטרוסקסואלית, סיסג'נדרית ורזה. כל זה מעצב באופן משמעותי את חוויות הנשיות של כל הנשים.” (הארגון הבריטי לייעוץ ופסיכותרפיה)

ייקח לי כמה שבועות למנות כאן את כל הסיבות שבגללן זה פוגעני ומוטעה, אז אני אציין רק סיבה אחת: תארו לעצמכם שהמוח שלכם השתבש כל כך מרוב לימודי מגדר ותיאוריה קווירית שאתם באמת חושבים שזה סביר להציע כאן את אוסף הסטריאוטיפים השחוק הזה כהגדרה לאישה. עכשיו נניח שהחלטתם שכדאי שתציינו שהסטריאוטיפים האלה לא מתאימים במדויק לכל אישה - והדוגמה הראשונה שעולה לכם בראש היא... נשים עם הפרעה על ספקטרום האוטוטיזם. ברצינות?!

“כל אישה היא אישה. נשים הן רב-ממדיות, בין-דוריות, בין-לאומיות. הן ללא גבולות, ללא צורה... נשים הן העולם” (נשות האו"ם, ציטוט מאת ארון פיליפ, טרנסית ודוגמנית).

אם תקראו ציטוטים רבים מעין זה בוודאי תשימו לב שמילים כגון “ללא גבולות” צצות הרבה פעמים. זה נובע בין היתר מהרצון להישמע עמוק ומכיל (ר' למעלה), אבל גם מהשיגעון הפוסט-מודרני של “לפרק את הבינארי”. בינארי הוא זוג עם הייררכיה מובנית, למשל “גבר/אישה” (אם ניקח דוגמה לא-אקראית) וכדי לפרק את הבינארי יש להראות שהקטגוריה השנייה, הכביכול נחותה, היא למעשה השלטת בין השתיים. זה אמור לשחרר, אבל בסגנון של “לשרוף את המועדון כדי להציל אותו”, כי זה אומר בעצם להגדיר בחשאי את הקטגוריה השנייה כך שהיא כוללת את הראשונה, או במילים אחרות – לפרוץ אותה כליל.

שימו לב שבדרך כלל הקטגוריה “גבר” לא מאבדת את משמעותה. אני תוהה מדוע?

הכתבה פורסמה ביוני 2020. הספר המדובר, “טרנס: כשאידיאולוגיה פוגשת מציאות” הופיע ביולי 2021 והלן ג'ויס זוכה מאז למסע השמצות פומבי. אנו מחזקות מכאן את ידיה.